MUHAYYER KÜRDİ
GENÇLİĞE VEDA EDEN SES

ABDÜLKADİR DARICI

Sevgili musiki dostları, merhaba,

Bu ay köşemizde sizi bir vedanın sesine, bir hatıranın nağmesine götürmek istiyorum. Hepimizin bir yerlerde, bir akşamüstü, radyoda ya da bir plakta duyduğu, ama belki de adını hiç bilmediği bir makamdan bahsedeceğim: Muhayyer Kürdi. Duyunca tanıdık gelecek. Çünkü bu makam, Türk Sanat Müziği'nin en dokunaklı eserlerine ev sahipliği yapar. Hani bazı şarkılar vardır, dinlersiniz ve içinizden bir şey kopar. İşte Muhayyer Kürdi, o kopan şeyin makamıdır.

İsmini duyunca insanın aklına "muhayyer" ve "kürdi" kelimeleri geliyor. Muhayyer, "serbest, istediği gibi" anlamlarına gelir. Kürdi ise Anadolu'nun o sade, o toprak kokan, o içli sesi. İkisi bir araya geldiğinde, ortaya ne tam bir serbestlik ne tam bir toprak kokusu ortaya çıkar. İkisinin arasında, gideni uğurlayan ama arkasından da el sallayan bir hal... İşte bu makam, tam da o hali anlatır.

Teknik olarak bakacak olursak, Muhayyer Kürdi bir birleşik makamdır. Yani iki ayrı makamın, iki ayrı rengin, iki ayrı duygunun bir araya gelip yeni bir şey doğurmasıyla oluşur. Makamın asıl yapısı, Muhayyer makamı dizisinin sonuna bir Kürdi dörtlüsü, beşlisi veya dizi parçasının eklenmesiyle oluşmuştur. Yerinde bir Muhayyer dizisi kurulur, sonra bu dizi Kürdi çeşnisiyle Dügâh perdesinde karar verir.

Kulağa karmaşık geliyor değil mi? Ama gelin bunu şöyle anlayalım: Hani bir yaz akşamı, güneş batarken gökyüzü önce pembeye, sonra turuncuya, en son da o tarifsiz laciverde boyanır ya... İşte Muhayyer Kürdi, o renk geçişlerinin müzikteki karşılığıdır. Bir duygudan diğerine, bir renkten ötekine yumuşak bir geçiş...Ve bu makamın seyri, yani yürüyüşü hep inicidir.

Tiz perdelerden başlar, ağır ağır peslere doğru süzülür. Tıpkı bir ömrün yürüyüşü gibi. Gençlik tizlerde, coşkulu ve parlak; olgunluk orta perdelerde, dingin ve düşünceli; ihtiyarlık peslerde, ağır ve bilge... Muhayyer Kürdi, bir ömrün notalarla resmedilmiş halidir adeta. Bu yüzden bu makam, hep bir veda duygusuyla, hep bir hatıra hüznüyle örülüdür.

Peki, bu makamın en güzel örneği hangisidir diye soracak olursanız, hiç düşünmeden söyleyebilirim: "Elveda Gençliğim". Yıldırım Gürses'in hem sözlerini yazdığı hem de bestelediği bu ölümsüz eser, Muhayyer Kürdi makamının en bilinen, en sevilen ve en dokunaklı örneğidir. Eser, TRT repertuarında Sofyan usulünde kayıtlıdır. Ama bu eseri özel kılan, usulü ya da makamı değildir sadece. Onu özel kılan, içindeki o samimi veda, o kabulleniş, o tarifsiz hüzündür.

Sözler çok yalın ama çok derindir: "Elveda gençliğim, elveda ey hatıralar / Elveda mesut günlerim, ümit dolu sayfalar... Yine mevsimler dönecek, yine yapraklar düşecek / Giden gençliğim hiç geri gelmeyecek...". Hepimizin bir yerlerde hissettiği, ama dile getirmekten kaçındığı bir vedadır bu. İşte Muhayyer Kürdi, tam da bu duygunun makamıdır. Ne bir çığlık vardır bu şarkıda, ne bir isyan.

Sadece bir kabulleniş, bir tebessümle karışık bir hüzün... Yıldırım Gürses bu eseri 1965 yılında Hürriyet Gazetesi'nin düzenlediği Altın Mikrofon Şarkı Yarışması'nda birincilik kazanarak geniş kitlelere ulaşmıştır. Gürses, 1938 Bursa doğumlu, İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda eğitim almış, Türk müziğine 400'e yakın beste kazandırmış bir sanatçıdır. 2000 yılında aramızdan ayrılan bu değerli bestekâr, geride bıraktığı eserlerle hâlâ yaşıyor.

Bu eserin unutulmaz yorumcularından biri de Bülent Ersoy'dur. Diva, bu şarkıyı o kadar içten, o kadar derinden söyler ki, her dinleyişte insan kendi gençliğine, kendi hatıralarına yolculuk eder. Bülent Ersoy'un sahnelerinde bu eserle açılış yapması, "Elveda Gençliğim"in onun için de ne kadar özel olduğunu gösterir. Diva'nın yorumu, bu eserin neden bir klasik olduğunu en iyi anlatan kanıttır belki de.

Sevgili musiki dostları, bu şarkıyı bu yaz bir kez de böyle dinleyin. Gözlerinizi kapatın. Yıldırım Gürses'in o bestesi, o notalar, o nağmeler... Muhayyer Kürdi'nin tiz perdelerinden başlayıp ağır ağır peslere süzülüşünü takip edin. Her perde, bir yıl gibi geçsin gözünüzün önünden. Tiz perdeler çocukluk, orta perdeler gençlik, pes perdeler olgunluk... Ve Dügâh perdesindeki karar, o son durak, o kabulleniş...

İşte bu makam, bize geçiciliği fısıldar. Ama bunu bir tehdit gibi değil, bir teselli gibi söyler. "Giden gençlik geri gelmeyecek" der, ama aynı zamanda "yine mevsimler dönecek, yine yapraklar düşecek" diye ekler. Hayat devam ediyor. Her veda, yeni bir başlangıcın kapısıdır aslında. Muhayyer Kürdi, bize bunu öğretir: Vedalaşmayı bilmek, hayata saygı duymaktır. Gideni uğurlamak, kalanı kucaklamaktır. Ve her şeye rağmen, o nağmelerde bir tebessüm saklıdır. Hüzünle yoğrulmuş ama hüzünden ibaret olmayan bir tebessüm...

Bu yazıyı noktalarken, size küçük bir önerim olacak. Bir akşamüstü, hava kararmaya yüz tuttuğunda, Bülent Ersoy'un sesinden "Elveda Gençliğim"i açın. Balkonunuzda ya da pencerenizin önünde, elinizde bir çay... Gözlerinizi kapatın ve Muhayyer Kürdi'nin o inişli nağmelerini içinizde hissedin.

Bakın o zaman, geçmişe dair ne varsa, hepsi nasıl da tatlı bir tebessüme dönüşüyor. Gelecek ay, bambaşka bir makamla, bambaşka bir hikayeyle buluşmak üzere... O zamana kadar kulağınızda Muhayyer Kürdi, gönlünüzde o tarifsiz dinginlik olsun.
Esen kalın.

Kaynakça (APA 7 Formatı)
Arel, H. S. (1990). Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri. Haz. O. Akdoğu. Kültür Bakanlığı Yayınları.
Gürses, Y. (Bestekâr & Güfteci). Elveda Gençliğim. Muhayyer Kürdi Makamı, Sofyan Usulü. TRT Repertuar No: 3855.
Öztuna, Y. (1990). Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi. Kültür Bakanlığı Yayınları.
T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (t.y.). Çalgı Eğitimi Ney 12 [Ders Kitabı]. OGM Materyal.
Yavaşça, A. (2002). Türk Musikisinde Makamlar. Pan Yayıncılık.

